

Радован ВУКАДИНОВИЋ*

ВЕЛИКЕ СИЛЕ И ЗАПАДНИ БАЛКАН

Апстракт: У неким анализама се често наводи да Западни Балкан пада у сјенку и да интерес великих сила за тај регион Европе слаби. Аутор настоји да прво утврди главне токове међународних односа (Сједињене Државе желе да одрже стратешко првенство, погоршање руско-америчких односа, проблеми Европске уније и утицај недавне финансијске кризе). Улога Сједињених Држава, Русије, Европске уније, Кине, Турске, Саудијске Арабије сажето је описана, са могућношћу акције у свакој земљи Западног Балкана. Постоји такође и поређење њихових односа и позиција у односу на ставове великих међународних актера. Свака од земаља Балкана се суочава са активностима великих сила и заједнички именуатељ свима (осим Србије) је жеља да уђу у НАТО и ЕУ. Гледајући у будућност, интерес великих сила ће бити важан и различит, али је питање да ли су балкански политичари спремни да прилагоде своје политике том интересу.

У политолошким анализама у земљама тзв. Западног Балкана често се истиче да је ово еуропско подручје занемарено, да се о њему готово не води рачуна и да се све више препушта инерцији властитог дјеловања. Ова размишљања своје упориште имају у тврдњи да је интензитет политичких контаката с балканским државама смањен, и да се истодобно процеси интегрирања појединих земаља остављају са стране или да се чак назначавају неке удаљене године (нпр. 2025) које никако не охрабрују становништво тих земаља.

Ако се та стајалишта мало прецизније размотре, очито је да постоји становити десинтересмент за Западни Балкан и да су глав-

* Проф. др Радован Вукадиновић, Факултет политичких знаности Свеучилишта у Загребу

ни смјерови међународних односа у Еуроци и шире постављени на дугорочним фундаментици с којима Балкан нема превише додира. Неколико карактеристика означава та кретања.

— Односи на врху свјетске политике протјечу у снажној борби између униполарног и мултиполарног приступа међународним односима у којима најснажнија држава свијета: САД, настоји свим средствима осигурати и даље своје политичко, дипломатско, економско и технолошко вођство и на тај начин онемогућити стварање неке друге силе која би могла парирати америчким циљевима. У таквом настојању америчка политика, у вријеме председника Обапе, концентрирала се према Азији, сматрајући да отуда долази највећи изазов. Он је уочљив, с једне стране, у сталном расту потенцијала НР Кине, коју америчка политика већ сада види као главног такмаца, а с друге стране, у динамичном економском расту азијских држава. Управо оне својом растућом економијом показују могући смјер даљњег развоја, које Америка мора пажљиво пратити. У великом позиционирању своје силе САД тежи изабирању главних смјерова, иако је због своје снаге и разгранатости веза толико присутна широм свијета (војне базе) да је понекад тешко одредити листу приоритета и висину америчког укупног ангажмана.

Стога и захтјеви за промјеном структуре врха међународних односа и покушај изградње неких нових облика мултилатералне сурадње (BRICS) наилазе на одлучно америчко противљење. Жеља да се задржи доминирајућа позиција без обзира на то како ће се она звати: положај једине суперсиле, униполарни лидер, или хегемон, стална је карактеристика свих америчких администрација након завршетка хладнога рата. У тим оквирима најчешће се проматра и дјеловање осталих великих сила, посебице НР Кине и Русије. Покушаји њиховог уласка у нека геостратегијска подручја или склапање неких савеза види се одмах као израз њиховог покушаја да се ослаби америчка сила, те се концентрирају сва средства на елиминирање таквих, по Америку неповољних утјецаја.

— Проблеми у Еуропској унији друге су природе и вежу се у првом реду уз сукоб интеграцијских и дезинтеграцијских тенденција. Велике идеје које су требале учинити ЕУ *све јачом Унијом* наилазе на отпоре различитих врста. Једном су то неријешени односи унутар појединих земаља гдје дезинтеграцијске тенденције јасно долазе до изражаја у националним оквирима (Каталонија, Баскија, Шкотска), слабећи тако могућности еуропског повезивања. Други

пут је ријеч о великом покрету који жели снажног актера исључити из Еуропе и вратити га његовој империјалној слави (Велика Британија и референдум). Разумљиво да управо та настојања имају свог одраза и у другим еуропским земљама које из различитих разлога такођер вјерују да би им можда било боље изван ЕУ.

Увођење еура као јединствене јединице за велик број земаља чланица још увијек није довршен процес и, чини се, да ће то бити један од важних разлога слабљења подршке еуропској интеграцији. Ту је наравно и питање ступња потребне интеграције за коју у неким земљама чланицама сматрају да је отишла предалеко и да се превише овласти преноси на бирократију у Bruxelles-у на начин губитка националних овласти. Bruxelles-ка бирократија сасвим је удаљена од грађана и она се у многим ситуацијама доживљава као главни кривац за слабљење подршке еуропској идеји и њезиној конкретности реализацији.

ЕУ се показује врло далеко од заједничког дјеловања на неким подручјима, што се посебно односи на вањску политику и одбрану гдје и даље доминирају национални приоритети. Самим тим ЕУ је у немогућности да говори једним гласом, да наступа јединствено, а поготово да дјелује као неки глобални актер међународних односа.

— Нестабилности у подручју Блиског истока, у који се у ширем смислу може укључити и Иран, још више отежавају стварање неких чврстих националних стратегија које би могле рјешавати горућа међународна питања. Велики поход у којем је Америка хтјела извозити демократију у земље које никако нису биле зреле за то, довео је до разарања, крвавих сукоба и бројних људских жртава. Поход на талибане у Авганистану убрзо је отворио ново ратиште у Ираку, тзв. Арапско прољеће захватило је земље сјеверне Африке до Либије и Египта, а Сирија, као савезник Ирана, и земља у којој Русија има своју једину војну базу изван руског територија, платила је високу цијену разбуктавања грађанског рата.

У тим просторима настао је и ИСИЛ који је у једном тренутку био у великом освајачком походу на територију Ирака и Сирије контролирајући простор који је био већи од територија Велике Британије. Борба притив ИСИЛ-а водила се, и води се, у различитим етапама и интересима великих сила: Америка и Русија сударају се с турским интересима, иранским настојањима да се појави као регионална сила на овом простору и покушајима Курда, на разним странама, да се изборе за своју аутономију или пак за јединствену

државу. Црна застава исламских фундаменталиста само је убрзала и закомплицирала односе на овом простору, показујући да је ријеч о жељи да се поведе битка за тзв. чисти ислам (који подржава Саудијска Арабија и неке земље Заљева), али да се и казни Запад због свог укупног понашања које је довело до садашње расцјепканости арапског свијета.

Колико год био крволочан у свом походу, ИСИЛ ипак није успио ујединити снаге Запада и Русије и исламских држава. Заједничке акције су специфичне и увијек у властитом интересу, те је Путинов говор о УН, у коме је он позвао на заједничко стварање коалиције која би се јединствено борила против ИСИЛ-а, остао без већег одјека. Када је у Еуроци схваћено да као посљедице рата, немаштине и бесперспективности креће велики вал избјеглица, али и миграната, почело се озбиљније размишљати о потреби заустављања вала досељеника. Покренути су национални механизми, од политичких до војно-полицијских, Еуропа је поновно враћена у вријеме бодљикавих жица на границама, а еуропска солидарност се свела на жељу да се штити властито двориште и да се колоне избјеглица спријече да уђу на властито териториј. Оно фундаментално начело ЕУ да се мора пружити помоћ сваком оном тко је изложен ратној опасности и прогањању, у низу чланица ЕУ је сасвим занемарено у страху пред наводном великом исламизацијом и опасностима развоја тероризма.

Неколико примјера гдје се показала веза између миграната и терориста још више је окренула еуропску јавност против пријема миграната те је политика Њемачке, Шведске и Финске остала као усамљени примјер који такођер у тим земљама наилази на све јаче критике. Осим тога и међународна солидарност је заказала јер је америчка политика одлучила бити чврсто изван тог процеса, тврдећи да је ријеч искључиво о односима ЕУ и њезиног сусједства.

— Ако се свему томе додају и посљедице велике финансијске кризе и полагани опоравак западних економија, очито је да је сувременом свијет изразито сложен и да у акцијама и реакцијама које се воде на врху свјетске политике остаје релативно мало простора за неке дијелове свијета који су изван главног свјетског политичког тока. То се свакако односи и на земље Западног Балкана.

Након заврштека ратова на овим просторима заустављено је ширење нестабилности и, истодобно, довршен је процес примања избјеглица с подручја бивше Југославије. То је показало да се ства-

ри стабилизирају и да унаточ свих тешкоћа земље настале након распада СФРЈ полагамо стају на властите ноге. Кронични проблеми: полагани економски развој, недостатак инвестиција, незапосленост, корупција, јачи или слабији национализми, трговина дрогом, оружјем, разне везе с терористима и сада мигранти из Африке, уједно су и изазови сигурности који постоје у свакој од земаља Западног Балкана. Може се рећи да је то заједнички називник који служи као изазов, али и изговор политичким вођствима у њиховом неријешавању ових проблема.

Водећи актер међународних односа: *Сједињене Америчке Државе*, у својој глобалној политици Балкан, па самим тим и оно што се назива Западним Балканом, доживљавале су углавном као простор који је тешко ушао у транзицију након распада биполарног система међународних односа. За разлику од осталих постсоцијалистичких дијелова, ово подручје обиловало је крвавим ратовима и требало је проћи доста времена до постизања становите стабилизације. Америчка политика, која је у почетку иницијативу препустила Европској унији, након њезиног несналажења морала се умијешати и постати главни актер у успостави мира и изградњи нових односа. Та основна преокупација америчке политике за одржавање мира и сигурности остала је и даље као водећи циљ. Понављање ратних сукоба било какве врсте није у америчком интересу и кроз политику институционалног повезивања, најприје преко НАТО-а, хтјело се створити увјете за настанак таквих односа који ће омогућити стабилан развој земаља Западног Балкана.

Од Партнерства за мир, затим Америчко-јадранске иницијативе па до уласка Хрватске и Албаније у НАТО, тај механизам постао је у очима америчких стратега главна повезница која у различитом ступњу повезује све те земље са западним свијетом, на челу са САД. Уједно, преко тог војног инструмента омогућено је да се одржава стабилност и да се стално утире пут новим односима на политичком и економском плану. Међутим, због различитости актера и њихове политичке важности или пак економске развијености, тај дио односа је секундарног карактера у односу на војну сурадњу. Готово у свим земљама Западног Балкана војни односи са САД имају своје највеће значење и врло конкретне облике. Неке земље су оствариле пуноправно чланство у атлантској структури (Хрватска, Албанија) неке се налазе на прагу чланства (Црна Гора). Македонија чека договор око свог имена, Босна и Херцеговина је активна у Партнер-

ству за мир, а Косово на свом територију има снаге НАТО-а и америчку војну базу — Bond Steel. Чак и Србија, која је прокламирала једнострано своју војну неутралност, активно сурађује с америчком војском и НАТО-ом. Ти облици сурадње знатно премашују опсег војне сурадње Србије с Руском Федерацијом.

Уз одржање стабилности у регији, други циљ америчке политике је везан уз дјеловање Русије. Подручје Балкана посљедњих година постало је поприште све јачег руског дјеловања и америчка политика улаже максималну пажњу како би пратила руске иницијативе. У Washington-у се оцјењује да је Балкан једина зона у Еуроци у којој руска политика има озбиљне могућности јачања свог економског, енергетског, политичког и културног утјецаја. Успоредо с погоршањем америчко-руских односа, жеља за истискивањем Русије или парирања руским потезима постаје циљ који већ добива контуре стратегијског приступа. Сузбијање руских утјецаја на сјеверу Еуропе сада се већ повезује с Балканом који је, поступно, након украјинских догађања добио на стратегијском значењу. Неколико америчких високих дужносника истакло је потребу одбране тог простора од евентуалне руске опасности. То, наравно, укључује и даљње америчке кораке према приближавању тих земаља НАТО-у који се и даље види као главни штит одбране.

Та тзв. руска опасност вјеројатно је преувеличана, али она служи као додатни утег у укупном проматрању руске политике и њезиних покушаја да се изађе из окружења и да се издије онај Обаин приступ Русији коју је он оцијенио тек као регионалну силу. Унаточ смјене која се очекује у Бијелој кући, очито је да ће америчка политика на Балкану и даље бити првенствено концентрирана на руске потезе и да ће сваки покушај јачања руских утјецаја у Србији, Републици Српској, Црној Гори или Македонији бити будно праћен уз тражење одговарајућих америчких контрамјера.

НАТО ће остати и даље главни облик дјеловања и у приближавању појединих земаља том војнополитичком инструменту Запада америчка политика ће аутоматски видјети конкретну могућност њиховог удаљавања од Русије. Досадашње администрације нису превише заговарале улазак балканских држава у ЕУ, али након садашњег стања у ЕУ као и проблема с којима се сучељавају балканске државе нечланице ЕУ, америчка политика јаче ће подржавати и тај смјер, увјерена да и он такођер значи удаљавање од руског утје-

цаја, те да се на тај начин може допринијети стабилности у оном облику како је види Америка.

У вријеме након распада СССР-а и дјеловања предсједника Јелцина руска *пољитика* је дословно слиједила Западну, посебно америчку политику, што се односило и на Балкан. Доласком предсједника Путина руска политика почиње све више тежити могућности изласка из окружења па и пробијања кордона који је створен око Русије. У тим оквирима јача политика према земљама „ближег иноземства”, а успоредо с тим и Балкан добива своје ново мјесто. У Москви се оцјењује да културно-религијско наслеђе може бити добра основа за успоставу чвршћих односа који јачају у том контексту са Србијом, Републиком Српском, Црном Гором и Македонијом. Истодобно, руски енергенти нафта и плин постају важни инструменти којима се може дјеловати у свим ситуацијама и јачати везаност уз Русију.

Будно пратећи настојања НАТО-а за ширењем на Западни Балкан руска политика је стално упозоравала да то није потребно и да учешће у НАТО-у уопће неће допринијети развиту регије, па нити сигурности појединих земаља чланица. У вријеме хрватског и албанског уласка у НАТО Русија је упозорила обје земље да то не чине, што наравно није имало никаквог утјецаја на њихово опредјељење. Српска жеља за војном неутралношћу с руске стране је поздрављена као исправан потез и у неколико прилика истакнуто је да је то оно што би требало очекивати и од осталих земаља. У Босни и Херцеговини, преко Републике Српске, руска политика може сасвим лако контролирати ситуацију и зауставити свако озбиљније приближавање НАТО-у, које би у коначници имало посебно значење за Балкан као цјеловити геостратегијски простор. Македонија је у процјепу између различитих политичких струја као и неуспјешног дуалног националног односа, те је и ту могућност за руско приближавање отворена.

Руска политика Косово проматра на посебан начин. Она је од почетка била против стварања неовисног Косова и његовог издвајања из Србије. У свим међународним тијелима Русија подржава српско стајалиште о Косову, а након Украјине у Москви се тврди да би Америка могла истом мјером проматрати руско припајање Крима. Почетну америчку тврдњу да је Косово јединствени примјер и да више не може бити такве ситуације, те да то није никакав међународни преседан, руска политика одлучно одбија, тврдећи да је ријеч

о идентичној ситуацији и да земља, која је свакако у највећој мјери помогла да се створи држава Косово има све разлоге да призна и руско издвајање Крима из Украјине, које је такођер било праћено повијесним образложењем и референдумом становништва. Но, ако се једног дана то и догоди, очито је да ће тада требати коригирати и руско-српске односе јер ће српске тезе о томе да је Косово српско и да се није смјело издвојити, имати другачије значење.

У годинама распада Југославије руски капитал снажно се ангажирао у Црној Гори која је уједно постала и омиљено љетовалиште за бројне руске туристе. У НАТО-овој стратегији пуне контроле Јадрана, црногорска обала се пак узимала као подручје у којем Русија има приступ Јадрану, па и Медитерану, а с погоршањем америчко-руских односа тај проблем постајао је све акутнији. У великом балансирању између Москве и Bruxelles-a, политички лидери Црне Горе су се определијели за НАТО. Међутим, то није само ново одређење у војнополитичком погледу, већ је то у Подгорици схваћено и као прилика да се млада државност сачува и да се земља пуноправно укључи у Еуропу. У том великом избору између Истока и Запада црногорска политика, због своје властите сигурности, смиривања односа у сусједству и дефинитивног рјешавања припадности, изабрала је Запад, што би преко НАТО-а требало отворити и врата за ЕУ. У процјенама које воде рачуна искључиво о резултатима добитка и губитка, ово је свакако био велики добитак за америчку политику, која је главна снага која промиче идеју о Црној Гори у НАТО-у. Геостратегијски интерес је ту спојен са жељом да се онемогући стварање неког чврстог руског упоришта на Балкану.

Слабљењем руских позиција у Црној Гори ојачали су руски напори да се Србија и Република Српска чвршће вежу. Овдје су спојени елементи културно-религијског наслеђа, енергетске везаности као и жеље да се изграде чврсти политички односи, по могућности трајног карактера. Србија настоји лавирати између жеље за уласком у ЕУ, разгранате сурадње с НАТО-ом уз очување војне неутралности и развојем политичких односа с Русијом. Руска политика мора тренутно уважавати тај покушај балансирања, иако није превише сретна, али си не може допустити губитак значајног савезника, унаточ његову настојању да проводи неку врсту балканске нове политике несврстаности.

Уз такве односе са Србијом отвориле су се шансе за развијање јачих односа са Републиком Српском која посљедњих година насто-

ји што више дјеловати самостално. У том искораку главни ослонац и савезник била је Русија која подржава Републику Српску у тврдњама да је међународни протекторат неучинковит и да Република Српска има право штитити интересе свога народа. На тој основи развили су се значајни енергетски, економски, финансијски и културни односи и Москва у више прилика ставља до знања да се она појављује као моћан савезник Бање Луке. Тај спој јачих односа с обје стране посебно је дошао до изражаја након украјинских догађања и укупног кварења односа између Русије и Запада. Ипак, Русија не жели изаћи из оквира поштивања Dayton-а и прихваћања БИХ као државе што би довело до знатног комплицирања односа са Западом.

Поглед у будућност може јасније пројигирати руску жељу да користи сваку прилику да остане али и да учврсти односе на Балкану и то посебно у срединама које имају неку вертикалу из прошлости и у садашњости су оне суочене с проблемима, те им је руска подршка добродошла.

Тек евентуалним враћањем руско-западних односа у неку нормалу могло би доћи до неког новог ребалансирања, које је данас прилично удаљено. Након прилично неуспјеле почетне мисије, која је требала зауставити рат на Балкану, *Еуројска унија* препустила је примат Америци, да би се у регију вратила након смиривања стања. Нудећи економску помоћ и најављујући могућност уласка у пуноправно чланство, ЕУ је постала отворена опција која је за све у регији изгледала као обећана будућност. Од различитих облика сурадње, који су увијек били постављени у виду „мркве и батине”, оцјењивале су се могућности приближавања или удаљавања од ЕУ, што и није било тако лако пратити. Хрватска која је била најближе уласку ипак је требала, од почетка преговора, осам година да уђе у ЕУ, док су остале земље избориле различите статусе који им обећавају улазак негдје у даљњој временској перспективи.

Ако се има на уму проблем с унутарњим развојем ЕУ, те питања показаног политичког јединства, односно нејединства, очито је да се приступ Балкану може проматрати као посебан облик успјешности или пак неуспјешности заједничке политике. Чињеница је да ЕУ има своје различите мисије у неколико земаља, које прате развој ситуације, да су ЕУ фондови отворени у становитој мјери балканским државама и да се стално преговора о мјерама које би водиле приближавању Унији. Ипак, све то је више резултат или дјеловања бирократске машинерије из Bruxelles-а, или активности не-

ких земаља (нпр. Бонска иницијатива, док се о неком јединственом еуропском приступу на Балкану тешко може говорити. Заједничка политика није остварена и то се можда може најбоље видјети на примјеру постојања државе Косово коју још увијек не признаје пет држава чланица ЕУ. Мигрантска криза и валови миграната који су пролазили балканском рутом, такођер су наишли на различито третирање у појединим чланицама ЕУ, што јасно показује да неко скоро стварање јединствене политике ЕУ или приближавање није на видику.

ЕУ је готово у свим земљама најважнији трговачки партнер, контакти свих врста вежу чврсто Балкан уз земље ЕУ, и унаточ томе што, осим Хрватске нити једна земља није у ЕУ, ово подручје сваким даном је све ближе Еуропи као јединственој привредној, политичкој и културној цјелини.

Стога посебно значајно остаје и питање каква је будућност формалних односа са ЕУ у вријеме када ЕУ пролази кроз своје властите проблеме и нема превише воље нити снаге да се бави Балканом. Балканске државе, с друге стране, такођер су почеле губити вољу за испуњавањем различитих захтјева који би онда једног дана у будућности могли водити њиховом формалном укључивању у ЕУ. Циничнији проматрачи, али и неки политичари, већ данас постављају питање: што би било ако све то постигнемо и будемо зрели за чланство у ЕУ, а ЕУ можда више неће ни постојати? Наравно, таква црна перспектива можда је удаљена од реалности, али у сваком случају остаје потреба јачег ангажмана ЕУ и стварања кохерентне и смишљеније политике која би јасно показала што се тражи од будућих чланица и што им се може понудити. На тај начин чврсте везе које постоје и садашња уграђеност Балкана у Еуропу били би не само награђени, већ би то била јасна потврда да ЕУ ипак заокружује свој географски простор и да у стварности постаје свеукупна унија.

Динамизација турске вањске политике и јачи излазак *Турске* на међународну сцену кренуо је најприје смјером бивших совјетских азијских република и након тога простора на Балкан. У бројним изјавама турских високих дужносника било је јасно стављено до знања да је турска држава преко Балкана била једном везана с Еуропом и да је она и те како заинтересирана за развој односа с новим земљама које су настала распадом СФРЈ. Убрзо је Турска показала да уз ту дипломатско-политичку димензију располаже и конкретним средствима. У Босни и Херцеговини, па и на Косову и дијелом

у Македонији, Турска је уложила значајна средства у обнову културноповијесних и религијских веза. У тај тзв. *soft* приступ турска страна улаже и значајна средства путем инвестиција различитих профила. Трговина и туризам постале су важне гране турског присуства и готово да нема земље Балкана која не посједује турске трговине, банке, хотеле, марине. Тиме су и идеје о повезаности Турске и овог простора поступно само добиле на својој конкретизацији, а Турска је постала озбиљан актер који широким дијапазоном својих активности може утјецати и на политичке односе у регији.

Иако по својим циљевима заостаје за великим актерима попут САД, Русије или ЕУ, очито је да управо широки спектар инструментата и традицијско-повијесних односа може градити снажан турски темељ за присуство на Балкану. Уједно, то је и дугорочно постављен смјер политике која не рачуна на неке изолиране краткорочне добитке, већ која жели бити стално присутна. То је најбољи доказ ријешености да се Турска што јаче и шире позиционира на балканском простору.

Иако удаљена азијска земља *НР Кина* у свом глобалном наступу, у коме постоје традиционалне упоришне тачке, релативно брзо је схватила да Балкан има неколико важних погодности које Кина у својој експанзији може користити. То је у првом реду велики смјер Пиреј — Македонија — Србија — Будимпешта којим би се отвориле шансе за бржи пласман кинеских роба у Еуропу. Тај велики потхват, који полази од жеље да се изгради брз коридор од мора до ЕУ у фокусу је кинеских интереса, који су примарно економског карактера. А с тим у вези стоји и изградња неколико значајних објеката у Србији и Црној Гори, те куповина жељезаре у Србији. Ту је присутна и жеља да се ојача трговина с овим земљама. Својим потезима Кина не конкурира другим великим силама. Она за сада не истиче никакве политичке интересе и примарно жели осигурати даљу експанзију својих инвестиција и производа.

Паралелно с тим теку и активности на културном плану, гдје се преко различитих облика упознавања с Кином настоји приближити та земља и омогућити њезино боље разумијевање. У том контексту постављене су и активности Конфуцијевог института, бројне стипендије које се нуде студентима за студирање у *НР Кини* и наступи разних кинеских културних група. Све то је доказ смишљене политике која је свјесна непостојања неких традицијских односа и утјецаја које имају друге велике силе на овом простору. Кина

са своје стране, као нова велика сила, не жели оставити Балкан изван свог дјеловања.

Иако по својој величини не улази у ред великих сила, јасно је да својом економско-финанцијском снагом *Саудијска Арабија* представља, такођер, важног актера и то посебнице у балканским замљама које имају муслиманско становништво. Саудијска Арабија била је ангажирана у помагању бошњачким снагама у вријеме рата у Босни и Херцеговини. Она је слала и обучавала муџахедине, а у најновије вријеме неколико терористичких група у БиХ имало је везе с бившим борцима као и неким емисарима из Саудијске Арабије. Као значајан религијски стожер Саудијска Арабија својим донацијама ствара религијску основицу која понекад има и облике радикалног ислама, што никако није фактор који је Балкану потребан.

У садашњој фази развоја укупности међународних односа Западни Балкан има своје мјесто у политици великих сила. Било да је ријеч о жељи за одржавањем стабилности и приближавања Балкана Еуропи, амерички и еуропски поглед претјерано се не разликују. Тзв. руску пријетњу америчка политика поставља сада у први план и жели је на становити начин пројцирати на Западни Балкан, упозоравајући те земље да се клоне Русије. Америка је једнако спремна пружити и сигурносна јамства, што свакако олакшава чињеница да се двије државе налазе у НАТО-у и да ће Црна Гора вјеројатно убрзо постати 29 чланица Алијансе.

Но, оно што посебно забрињава и америчку и еуропску политику је тероризам који је добио присташе у земљама Балкана. Ако се проматра број страних бораца који дјелују у ИСИЛ-у, а долазе из еуропских земаља, онда примат имају Косово и Босна и Херцеговина, што не може остати непримијеђено. Самим тим и шири појам стабилност регије подразумијева и борбу против свих облика радикалног исламског фундаментализма и покушаја инфилтрирања извана. Због економско-социјалних и религијских разлога у појединим срединама управо та идеологија наилази на плодно тло. У заједничкој борби против тероризма, који постаје све опаснији и разгранатији, могло би се замислити и повезивање западних и руских циљева, јер колико год такмичење за утјецај на Балкану руководе њихове садашње политике, ипак би се могло очекивати да би заједничка опасност, макар на кратко вријеме, могла уједначити њихов приступ Балкану.

Док се то не догоди, имат ћемо ипак активности различитих актера који својим властитим инструментима теже постизању властитих циљева изолирано и искључиво, било да је ријеч о жељи за одржањем стабилности, оштром конфронтацијом западних и руских приступа и покушајима да се прати и сузбије тероризам.

Због своје прошлости, геостратешког положаја као и сувремених кретања, Балкан или точније Западни Балкана, није заборављен од великих сила нити су оне одустале од пројекције својих утјецаја. Тек преокупација неким другим проблемима може удаљити Балкан од погледа великих сила, али га никако неће искључити из стратегијске политике. О томе би лидери земаља Западног Балкана требали водити рачуна, настојећи што прије изградити своје концепције интерних односа, који би им онда омогућили да се лакше и спретније носе с интересима великих сила, без обзира на то колико су им оне наклоњене или не.

Radovan VUKADINOVIĆ

THE GREAT POWERS AND THE WESTERN BALKANS

Summary

In some analysis is often stated that Western Balkans is falling in the shadow and the interest of great powers for that region of Europe is diminishing. The author is trying firstly to determine main streams of international relations (U. S wish to maintain strategic primacy, deterioration in Russian –American relations, the problems in European Union and the impact of recent financial crisis). The role of U. S, Russia, European Union., China, Turkey and Saudi Arabia is briefly described with possibility of actions in every Western Balkans country. There is also a comparison of their relations and positions towards attitudes of great international actors. Every Balkans states is faced with the activities of great powers and common denominator for all of them (except Serbia) is wish to enter NATO and EU. Looking in the future the interest of great powers will be pertinent and different, but there is a question are the Balkans politicians ready to accomodate their policies to it.